

УДК 82-313.1:81

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.8>

ПЕРСОНАЖ «СМЕРТЬ» КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОСТІРОНІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІЇ РОМАНІВ ТЕРРІ ПРАТЧЕТТА «ДИСКОСВІТ»)

Дунєва Олена Ігорівна

старший викладач кафедри іноземних мов
Поліського національного університету
вул. Старий бульвар, 7, Житомир, Україна

Статтю присвячено аналізу мовних засобів вираження постіронії в окремих романах серії Террі Пратчетта «Дискосвіт» на прикладі стереотипного образу Смерті. Автор аналізує дефініції поняття іронії з погляду класичної стилістики та інших гуманітарних наук, а також досліджує погляди вчених на постіронію як філософсько-естетичний феномен. Зазначено, що багатоплановість постіронії зумовлює актуальність лінгвопоетичних досліджень її вербальних проявів у сучасних художніх постмодерністських текстах некомічного жанру. Представники постмодернізму обирають своїм інструментом у боротьбі з нормативністю й утопічністю модернізму іронію. Авторський стиль Террі Пратчетта характеризується іронічним ставленням письменника до зображуваного ним світу та його образів, при цьому стираються кордони між серйозним викладом та іронічним. У статті образ Смерті розглянуто на двох рівнях – композиційному та мовному. Композиційний рівень передбачав дослідження переплетіння серйозних і насмішуваних намірів автора та персонажів (нерозуміння Смертю суспільних норм та невдала її соціалізація, скептичне ставлення Смерті до самої себе та своєї професії, неусвідомлене ставлення людей до Смерті). На мовному рівні здійснено аналіз стилістичних засобів підсилення ефекту двозначності, таких як: метафора, оксиморон, евфемізм, анафора, інверсія, перифраз, градація, паралельні конструкції. З'ясовано, що мовні засоби підсилюють постіронію, створену Т. Пратчеттом на композиційному рівні, тобто сюжетно та ситуативно. У висновках автор статті трактує постіронію як мовне вираження особливого ставлення до дійсності в рамках авторського ідіостилю і як композиційний прийом, що дозволяє трансформувати стереотипний образ. Перспективним може бути подальше дослідження засобів вираження постіронії в ідіостилі Террі Пратчетта, а також інших сучасних представників постмодерної літератури.

Ключові слова: постмодернізм, іронія, постіронія, ідіостиль, постмодерністська поетика, Террі Пратчетт, композиційний рівень тексту, мовні засоби вербалізації постіронії.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її доцільності. З'явившись як реакція на неспроможність свого попередника, модернізму, бути ідейним рупором післявоєнного світу, постмодернізм реалізується у двох пов'язаних напрямках – світоглядному та мистецькому. Суспільство постмодерну проголосило відносність етичних, естетичних та моральних норм, тим самим, розширило межі тогочасного світогляду.

Культурний феномен постмодернізму, з його абстрактними ідеями, охопив усі види мистецтва, зокрема й літературу. Саме світоглядні принципи постмодернізму, такі як ідеологія та мистецтво, окреслили його специфічні риси в літературі.

Стирання меж між напрямками та стилями, нівелювання культурних та соціальних кордонів, були спричинені постмодерністським скепсисом та недовірою до усталеного світу. Постмодернізм «насміхається» над дійсністю та обирає своїм інструментом у боротьбі з нормативністю й утопічністю модернізму іронічне ставлення автора до зображуваного. Так,

Ж. Бодріяр, І. Гассан, Ж. Дельоз, Ж. Дерріда, Ф. Джеймсон, У. Еко, Ж. – Ф. Лютар, Д. Фоккема, Л. Гатчен та інші науковці вважають іронію однією з основних рис постмодернізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До іронії нерідко зверталися у своїх світоглядних пошуках філософи та митці різних епох: античності (трагічна іронія), Відродження (насмішувата іронія), романтизму (песимістична іронія), постмодернізму (критично-цинічна). Міждисциплінарний підхід до поняття «іронія» зумовлений ідеєю щодо її рефлексивної природи, яка проявляється в періоди кризи суспільно-культурної думки. О. Білецька розглядає іронію як «ціннісну рефлексію», що дозволяє суспільству критично переосмислювати різні сфери людського буття. Звідси й зацікавленість поняттям «іронія» у контексті таких гуманітарних дисциплін, як філософія, соціологія, культурологія, лінгвістика та інші (Білецька, 2016). Дослідники зазначають, що філософсько-естетична суть іронії відображає настрої свого часу та стає наскрізною у сучасній постмодерністській літературі і літературі

фентезі зокрема. З огляду на це, доцільно розглядати феномен іронії крізь часову соціо-культурну призму, адже трансформація суспільства зумовила зміну самого цього поняття: від художнього тропу до постіронії сьогодення, під якою ми розуміємо «гірку» іронію сучасного суспільства.

У лінгвістичній площині, у традиційній стилістиці спостерігаємо низку дефініцій іронії, де окреслено її функції та різновиди. Зокрема, Л. Мацько та А. Щербина розглядають іронію як універсальний троп, стилістичну фігуру чи прийом (Мацько, 2006). Н. Ланчуковська (2003) виділяє такий підхід зарубіжних дослідників, за яким іронію класифікують на мовну, іронію обставин, драматичну іронію та іронію протиставлення авторської точки зору та позиції персонажа. О. Калита (2004) вважає доцільним поділ іронії на ситуативну та вербальну.

З іншого боку О. Бабелюк та О. Бадюк (2021) трактують постіронію як «філософсько-естетичний феномен, одну з форм комізму, яка полягає в емоційно-оцінному ставленні до постмодерної дійсності».

Й. Вейсбергер та Н. Нокс пропонують подвійний підхід до розуміння іронії як категорії комічного, в якому з одного боку іронія розглядається як мовний інструмент, а з іншого – як ефект від іронічної позиції мовця (Пацаронюк, 2006). У цьому разі іронічний стиль письма стає не лише інструментом створення авторського художнього тексту, а й засобом його осмислення, відтак суб'єктивного трактування читачем, з огляду на його життєвий досвід, асоціації, фонові знання. Іноді автор та його персонаж навіть вступають в «іронічний двобій» через ідейну опозицію. Іронія перетворюється на так звану «мовну гру» між читачем, автором та персонажем, долучаючи до цього всі інтелектуальні ресурси «гравців».

На наш погляд, іронія у постмодернізмі наразі набуває нових рис: раніше явище описувалося автором літературного твору з відвертою, неприхованою (іронічною) посмішкою – тепер автор використовує такі лексико-синтаксичні мовні засоби, щоб приховати свою насмішкуватість для читача, щоб той не зрозумів: чи жартує автор, чи виклад є серйозним. Отже, вважаємо, що йдеться вже про трансформацію іронії у постіронію.

Одним із перших термін «постіронія» вжив у своєму романі *The Savage Girl* американський письменник Алекс Шакар (Alex Shakar), назвавши її визначальною рисою сучасного суспільства споживання, коли комерційна реклама стає іронічно-серйозною, а саме

суспільство з середини минулого століття вже пройшло передіронічний та іронічний етапи розвитку.

Американський письменник Девід Фостер Воллес у 80-х роках минулого століття вперше визначив постіронію в літературі як «нову щирість», коли стан речей видається чи то іронічним, чи то серйозним. Можна стверджувати, що будь-який автор постіронічного висловлювання навмисно використовує таку двозначність, щоб ввести читача в оману щодо істинності чи глузливості висловленого. М. Коллінз називає постіронію “a smarter form of irony”, такою, яку можна протиставити постмодерністській іронії як скальпель молотку (Collins, 2010). К. Ліл зазначає, що постіронія виникає сама собою та «підміняє» іронію саме на зламі віків, коли іронічно-сатиричне зображення безглуздої дійсності перестає бути ефективною письменницькою тактикою (Carissa, 2017).

Окреслена вище багатоплановість постіронії робить актуальними її вербальні прояви у художньому тексті некомічного жанру і є своєчасним для сучасних лінгвопоетичних досліджень.

Сучасні тенденції розвитку літератури постмодернізму пов'язані з трансформацією традиційних літературних жанрів та їх змішуванням. Таке «міксування» збагачує класичні літературні жанри сучасними мотивами та настроями, які панують у суспільстві (Babelyuk, 2022). На наш погляд, «постіронічна» щирість непомітно проникає у всі жанри художньої літератури, відображаючи думку про відносність іронічного та серйозного. Так англomовне фентезі доби постмодернізму представлене багатьма авторами, серед яких: Дуглас Адамс, Ніл Гейман, Роберт Джордан, Стівен Бекстер, Урсула Ле Гуїн. На особливу увагу, на наш погляд, заслуговує Террі Пратчетт як яскравий представник гумористичного фентезі.

Відсутність ґрунтовних мовностилістичних досліджень вираження постіронії у творах названого автора зумовила **актуальність** нашої наукової розвідки. Оскільки обсяг публікації не дозволяє докладно схарактеризувати особливості постіронії у системі образів, створених Т. Пратчеттом у його творах жанру фентезі, у цій статті зупинимося лише на одному з них, який фігурує у більшості романів серії «Дискосвіт» – Смерті.

Формулювання мети і завдань статті. Об'єктом нашої розвідки є тексти трьох романів великого циклу Террі Пратчетта «Дискосвіт»: «Морт», «Жнець» та «Батько Вепр», які проаналізовано на предмет наявності в них мовних засобів вербалізації постіронії.

Мета статті полягає в аналізі мовних засобів вербалізації стереотипного образу Смерті у творах Террі Пратчетта. Досягненню цієї мети сприяє покрокове вирішення низки завдань: 1) уточнити поняття «постіронія» з позицій постмодерністської поезики; 2) виявити мовні засоби вербалізації постіронії через образ Смерті на мовному рівні (стилістичні засоби підсилення ефекту двозначності); 3) простежити особливості авторського іронічного творення стереотипного образу Смерті на композиційному рівні (переплетення серйозних і насмішкуватих намірів автора та персонажів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Террі Пратчетт (1948–2015) – Сер Теренс Девід Джон (Sir Terence David John “Terry” Pratchett) – британський письменник, відомий перш за все циклом романів «Дискосвіт» (“Diskworld”), які відносять до жанру фентезі, додаючи при цьому прикметники «гумористичне» та «інтелектуальне», адже ігнорувати насмішкуватий характер авторського стилю неможливо. Сюжети романів просякнуті іронічним ставленням письменника до зображуваного світу та його мешканців, а наміри персонажів переплітаються з нетиповими ситуаціями таким комічним вузлом, що втрачаються кордони між серйозністю та іронією. Як зазначає Р. Савчук (2022), модальність авторського тексту цілковито виражає це двояке ставлення письменника до створеного ним світу.

Постіронічний ефект, який досягається при цьому, дає можливість читачеві поміркувати над «серйозністю іронії». Яскравим прикладом постіронії є наскрізний персонаж циклу – Смерть, чия «професія» та похмура вдача суперечать добрим та життєстверджувальним намірам персонажа.

Композиційно постіронічний ефект досягається насамперед тим, що більшість персонажів, з якими Смерть вступає в діалог, не знають, не замислюються чи взагалі воліють не знати, з КИМ вони розмовляють. Часом недбале чи то неусвідомлене ставлення до здавалося б жакливої Смерті видається постіронічним в контексті фонових знань читача про смерть. Наприклад, в ситуації, коли Смерть проходить співбесіду під час працевлаштування («Жнець») чи спілкується з простим фермером («Морт»): *I USHER SOULS INTO THE NEXT WORLD, Said Death.*

'Ah,' said Lezek, 'of course, sorry, should have guessed from the clothes. Very necessary work, very steady. Established business?' (Pratchett, a).

• *'What did you do for a living?'* said the thin young man behind the desk.

The figure opposite him shifted uneasily.

I USHERED SOULS INTO THE NEXT WORLD. I WAS THE GRAVE OF ALL HOPE. I WAS THE ULTIMATE REALITY. I WAS THE ASSASSIN AGAINST WHOM NO LOCK WOULD HOLD.

'Yes, point taken, but do you have any particular skills?' (Pratchett, b).

• *'Can't say I recognise the firm,' said Lezek. 'Where are you based exactly?'*

FROM THE UTTERMOST DEPTHS OF THE SEA TO THE HEIGHTS WHERE EVEN THE EAGLE MAY NOT GO, said Death.

'That's fair enough,' nodded Lezek (Pratchett, a).

Окрім композиційної особливості «незнання», постіронічний ефект досягається стилістичними мовними засобами, в цьому випадку метафорами: “GRAVE OF ALL HOPE”, “THE ASSASSIN AGAINST WHOM NO LOCK WOULD HOLD”, “THE HEIGHTS WHERE EVEN THE EAGLE MAY NOT GO”, ідіомою *THE NEXT WORLD*, та синтаксичними – анафорою “*I WAS*” задля підкреслення власної вагомості. Такі патетичні репліки Смерті, в яких демонструється її влада та сила, нейтралізуються приземленими репліками опонента: “*very necessary work*”, “*very steady*”, «...*any particular skills?*», “*where are you based exactly?*», що можна розцінювати як прийом протиставлення персонажів. Смерть та роботодавець (чи фермер) зіставляються й на лексичному рівні: лексика Смерті книжна, стилістично маркована, емоційна, а її опонента – стилістично нейтральна.

У романі «Жнець» (“Reaper man”) (за сюжетом якого Смерть бере собі ім’я Білл Двері та працює на фермі) яскраво проявляється ставлення пересічних персонажів до Смерті в образі простого роботяги Білла: *They'd called him Good Old Bill* (Pratchett, b).

На композиційному рівні автор вкладає у ставлення до Смерті «поза професійною діяльністю» цілком позитивний зміст та прихильність. Таку постіронію можна розпізнати лише з позиції читача, адже поки Смерть розгублено намагається соціалізуватися, більшість персонажів і не здогадується, хто такий Білл. Стилістично така постіронія досягається «завуальованим» оксимороном, адже якщо замість *Bill* використати справжнє ім’я персонажа – вийде несподіваний контраст: *Good Old Death.*

Таким чином, на композиційному рівні у ставленні до Смерті проявляється неабияка неоднозначність, яка з позиції читача має постіронічний ефект: Смерть не сприймають серйозно з огляду на людські особливості фентезійного світу тим самим «опускають» Смерть на приземлений рівень земного буття, де навіть

беззаперечна влада Смерті змушена підкорятися безглуздим людським законам.

Мовні засоби використані для підсилення цього постіронічного ефекту представлені *метафорою, анафорою, протиставленням, оксимороном*. Окрім того, автором використана нейтральна та емоційно-забарвлена лексика.

У ставленні самої Смерті до дійсності, з одного боку, присутня самоіронія персонажа з відтінком всеосяжного знання про закони Всесвіту, а з іншого – повне нерозуміння нелогічних законів суспільства. Така неоднозначність персонажа нерідко спантеличує читача: чи й справді сама Смерть не здатна досягнути прості людські цінності, чи вони й дійсно настільки безглузді?

На композиційному рівні Смерть іронізує й сама над собою, читач відчуває себе ще заплутаніше, оскільки самоіронія розцінюється двоюко у плані істинності. З огляду на це самоіронію Смерті можна розглядати як постіронічне ставлення персонажа до самого СЕБЕ на фоні приземленого світу людей. Розглянемо приклад постіронічного ставлення Смерті до власної персони та мовні засоби, які цю модальність підкреслюють:

• *IT'S NICE TO DO A JOB WHERE PEOPLE LOOK FORWARD TO SEEING YOU. 'Ah,' said Albert glumly. THEY DON'T NORMALLY LOOK FORWARD TO SEEING ME. 'Yes, I expect so.' EXCEPT IN SPECIAL AND RATHER UNFORTUNATE CIRCUMSTANCES* (Pratchett, a).

У наведеному прикладі Смерть порівнює особливості професії Батька Вепра (Hogfather – аналог Санта Клауса) зі своїми обов'язками як Смерті, використовуючи паралельну конструкцію спочатку у стверджувальній формі: *LOOK FORWARD TO SEEING YOU*, а потім у – заперечній: *DON'T NORMALLY LOOK FORWARD TO SEEING ME*. Такий синтаксичний прийом покликаний не просто протиставити дві «професії», а й викликати у читача постіронічний ефект неясності: невже сама Смерть жалкує, що зустріч з нею не є *NORMALLY* бажаною? Окрім того, навіть Смерть воліє уникнути слова «смерть» у своїй репліці, замінюючи його на перифраз: *SPECIAL AND RATHER UNFORTUNATE CIRCUMSTANCES*. Таке «пом'якшення» теж вказує читачеві на авторське розмежування смерті: з одного боку, це природний чи насильницький процес, а з іншого – Смерть постає перед читачем як персоніфікована сутність, яка просто виконує свої професійні обов'язки. Композиційно постіронічний ефект досягається й натяком на те, що навіть Смерть не в захваті від останніх (див. попередній контекст).

Наступний приклад засвідчує той факт, що навіть самій Смерті не вдається розібратися із суспільними нормами, тимчасово виконуючи обов'язки Батька Вепра. Проілюстрована нижче ситуація викликає у читача постіронічне ставлення до персонажа, який, нехтуючи людськими нормами «прийнятно-неприйнятно», неумисно потрапляє в «незручну» ситуацію: *The mother took a deep breath. 'You can't give her that!' she screamed. 'It's not safe!' IT'S A SWORD, said the Hogfather. THEY'RE NOT MEANT TO BE SAFE. 'She's a child!' shouted Crumley. IT'S EDUCATIONAL* (Pratchett, a).

У наведеному прикладі Смерть, даруючи маленькій дівчинці справжній меч, не розуміє обурення її матері та використовує для слова *SWORD* прийменник *EDUCATIONAL*, що у сукупності створює несумісність – оксиморон *EDUCATIONAL SWORD*.

В іншому прикладі Смерть «серйозно» іронізує над людським розумінням явища смерті: *THE HOGFATHER IS ... UNAVAILABLE. 'Unavailable? At Hogswatch?' YES. 'Why?' HE IS ... LET ME SEE ... THERE ISN'T AN ENTIRELY APPROPRIATE HUMAN WORD, SO ... LET'S SETTLE FOR ... DEAD. YES. HE IS DEAD* (Pratchett, c).

Як бачимо, Смерть знову вдається до заміни поняття «смерть», використовуючи евфемізм *UNAVAILABLE*, навіть більше – вказує ще й на те, що в людському лексиконі немає точного вербального вираження феномену смерті: *THERE ISN'T AN ENTIRELY APPROPRIATE HUMAN WORD*. Окрім того, автор вдається до такої синтаксичної форми, як діалог, а також використовує неповні ситуативні речення. Останні насичують діалог експресією та динамікою живого мовлення спантеличеної Смерті, яка ніяк не може згадати слово «смерть». Завдяки такому постіронічному ефекту автор натякає читачеві, що це не Смерть наївно не розуміється на людських законах буття та їхніх мовних проявах, а самі закони та людська термінологія – неточні, а часом і взагалі безглузді.

У тексті таке зверхньо-поблажливе ставлення до людської натури підкреслюється не лише мовними засобами, а й композиційно. Іронічне ставлення Смерті до людей та їхніх установлених законів буття (вигаданих, звичайно, ними самими), які не мають нічого спільного з істинністю, відомою Смерті, яскраво простежується у постіронічному діалозі Смерті в ролі Батька Вепра та його дворецького Альфреда: *IT'S THE EXPRESSION ON THEIR LITTLE FACES I LIKE, said the Hogfather. 'You mean sort of fear and awe and not knowing whether to laugh or cry or wet*

their pants?' YES. NOW THAT IS WHAT I CALL BELIEF (Pratchett, a).

У першій репліці Смерті автор використовує інверсію, щоб закцентувати увагу на не характерному для свого справжнього СТАТУСУ доброзичливо-зацікавленому ставленні до дітей. У наступній репліці Смерть підтверджує проникливе зауваження Альфреда про справжні почуття на дитячих обличчях, коли вони бачать Смерть у святковому вбранні і з подарунками. Смерть дає Альфредовому висловленню, сформованому з протиставлень "fear and awe", "to laugh or cry or wet their pants", визначення BELIEF, нівелюючи людське приземлене розуміння поняття «віра». Цей факт видається нам постіронічним у контексті протиставлення багатомісцевих людських вірувань, покладених на пошук сенсу буття, неосяжній істинності, про яку відомо Смерті.

У всіх наведених вище прикладах – ставлення Смерті до навколишнього фентезійного світу – читач має відчутти певний постіронічний ефект невизначеності, коли втрачається межа між насмішкливою позицією Смерті щодо людських цінностей та безнадійною серйозністю Смерті у спробах зрозуміти безглуздий світ людей.

Зупинимося докладніше на авторському ставленні до образу Смерті. На наш погляд, автор свідомо графічно позначає репліки СМЕРТІ великими літерами, відділяючи її від інших персонажів. Таким чином, Смерть не лише відіграє важливі сюжетні функції, а й «звучить» голосніше за інших. Окрім того, Смерть як наскрізний персонаж більшості творів циклу «Дискоsvіт» фігурує в романах або на перших ролях або епізодично з'являється виконати свої обов'язки. Іноді, поява Смерті у романі навіть не оголошується автором прямо – персонаж просто з'являється нізвідки, промовляє декілька РЕПЛІК та зникає. У сюжетних лініях, де Смерть є ключовим образом, автор дає їй більш детальні характеристики. Так, у романі «Жнець», де Смерть фігурує під іменем Білла Двері та активно «соціалізується» у місцевому пабі, ось що автор каже про Білла:

• *Bill Door sought desperately for something to say. He had never been very good at small talk. He'd never had much occasion to use it* (Pratchett, c).

У цьому описі Террі Пратчетт використовує анафору *He had never*, підкреслюючи новизну ситуації для Смерті. Прикметники *very* та *much* іронічно підсилюють цей факт. Така нестандартна ситуація (персонажу потрібно спілкуватися не в межах професійної діяльності) акцентується інвертованим словосполученням *sought*

desperately, де прислівник способу дії (adverb of manner) *desperately* виступає епітетом, емоційно забарвлюючи не характерне для Смерті «базікання» з людьми. Загалом, усі вищепераховані мовні засоби та композиційні особливості створюють постіронічний ефект, коли сама Смерть більше не виглядає зверхньо, а має опуститися до рівня людських клопотів та цілком серйозно приміряти на себе абсолютно нове амплуа.

На прикладі іншої ситуації, пов'язаної з поховальним ритуалом, автор поглиблює ідею про те, що персонаж Смерть та його професія мало пов'язані з людськими традиціями поховання, натякаючи на хибне трактування людьми феномену смерті загалом: *Contrary to general belief, Bill Door wasn't very familiar with funereal decor. Deaths didn't normally take place in tombs, except in rare and unfortunate cases. The open air, the bottoms of rivers, halfway down sharks, any amount of bedrooms, yes–tombs, no* (Pratchett, c).

У цьому прикладі автор іронічно перефразовує ідею про те, що насправді Смерть нічого не знає про традиції поховання, кажучи, що *Bill Door wasn't very familiar with funereal decor*, використовуючи «пом'якшений» перифраз *wasn't very familiar*. Перераховуючи місця, де Смерть зазвичай зустрічається зі своїм «клієнтом», автор використовує такий стилістичний прийом, як градація з експресивним нарощуванням у кожному наступному прикладі: *the open air, the bottoms of rivers, halfway down sharks...*, а на контрасті закінчує перерахування різким емоційним спадом: *any amount of bedrooms*, називаючи найпоширеніше місце смерті. У цьому ж прикладі автор вдається до синтаксичного прийому антитези, коли спочатку перераховує популярні місця смерті з категоричним *yes*, а в кінці речення професійно заявляє – *tombs, no*.

На композиційному рівні саме через образ Смерті автор постіронічно стверджує, що люди, хоча й упевнено слідують усім обрядам, пов'язаним зі смертю, насправді не знають про неї нічого. У свою чергу Смерть, «обслуговуючи» людську сферу буття максимально безпосередньо, виявляється, мало обізнана з самим людським буттям, що автор й намагається виправдати та пом'якшити лексичними та синтаксичними прийомами, такими як епітет, перифраз, анафора. Висловлюючись про обізнаність Смерті щодо вузьких аспектів «смерті», автор використовує градацію та антитезу, підкреслюючи однозначність позиції персонажа. Таке взаємонерозуміння між людством та Смертю створює концептуально-постіронічний ефект для читача та змушує

замислитися над іронічною серйозністю автора та його антропоморфним Персонажем.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на матеріалі трьох романів Террі Пратчетта з циклу «Дискосвіт», доведено, що мовні засоби вербалізації стереотипного образу Смерті, який характеризується постіронічністю, вираженою на мовному та композиційному рівнях. Звідси постіронію трактуємо і як мовне вираження особливого ставлення до дійсності в рамках авторського ідіостилу і як композиційний прийом, що дозволяє трансформувати стереотипні образи. Ми також дійшли висновку, що мовні засоби підсилюють постіронію, створену автором на композиційному рівні, тобто сюжетно та ситуативно. На композиційному рівні постіронію простежуємо у ситуаціях, де Смерть

не розуміє суспільних норм чи невдало соціалізується; висловлює скептичне ставлення до СЕБЕ та своєї професії; спілкується з персонажами, які не усвідомлюють, ХТО перед ними. У ставленні інших персонажів до Смерті типовим є використання оксиморону та перифразу на фоні емоційно-нейтральної лексики. Сама ж Смерть систематично (як їй належить за статусом) використовує такі стилістичні мовні засоби, як-от: метафору, оксиморон, евфемізми, анафору, інверсію, перифраз та паралельні конструкції. У портретизації Смерті з позиції автора простежено використання таких синтаксичних стилістичних мовних засобів, як анафора, інверсія, перифраз та градація. Перспективи вбачаємо у подальшому дослідженні засобів вираження постіронії в ідіостилі Террі Пратчетта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабелюк О. А., Бадюк О. О. Авторська постмодерністська іронія в англomовному художньому тексті. *Львівський філологічний часопис*. 2021. № 9. С. 12–20.
2. Білецька О. О. Іронія як феномен культури (на прикладі британської літератури). *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2016. № 17. С. 25–34.
3. Гребенюк А. А., Демчук Т. Г., Савицька А. В., Стрюк Н. В. Іронія як філософсько-естетичне явище серед інших мовних засобів комічного *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. 2019. Вип. 38. С. 31–40.
4. Калита О. М. Іронія як світоглядний принцип і стилістична категорія. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мовознавство*. 2004. Вип. 1 (11). С. 104–107.
5. Кропивко І. В. Постмодерністська іронія і сміх: специфіка і наукова рецепція. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*. 2020. № 2 (20). С. 20–32.
6. Ланчуковська Н. В. Прагматичний аспект інтонації в реалізації іронії в англomовному художньому тексті (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2003. 19 с.
7. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ : Вища шк., 2006. 311 с.
8. Пацаранюк Ю. М. Способи реалізації іронії у структурі речення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Чернівці, 2006. 20 с.
9. Семків Р. Постмодернізм та іронія (типологізація нетипового). *Слово і час*. 2000. № 6. С. 6–12.
10. Babelyuk O. Postirony in hysterical realism discourse. *Culture. Discourse : monograph / R. Vaslo and others*. Kharkiv : PC Technology center, 2022. 172 p.
11. Carissa M. Leal. The Progression of Postmodern Irony: Jennifer Egan, David Foster Wallace and the Rise of Post-Postmodern Authenticity Harvard University Nov. Digital Access to Scholarship at Harvard, 2017. URL: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/37736743/LEAL-DOCUMENT-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
12. Collins M. Post-irony is real, and so what?. *The Georgetown Voice*. March 4, 2010. URL: <https://georgetownvoice.com/2010/03/04/post-irony-is-real-and-so-what>
13. Hedinger J. M., POST-IRONY. On art after irony, 2014. URL https://www.academia.edu/10326743/POST_IRONY_On_art_after_irony
14. Pratchett T. (a). “Hogfather” URL. <https://allnovel.net/hogfather-discworld-20/page-1.html>
15. Pratchett T. (b). “Mort”. URL <https://allnovel.net/mort-discworld-4/page-1.html>
16. Pratchett T. (c) “Reaper Man”. URL <https://www.allfreenovel.com/Page/Story/27219/page-1-of-Reaper-Man-Discworld-11-1/165>
17. Savchuk R. In search of narrative identity: how writers construct their identity in narratives. *Language. Culture. Discourse: monograph / R. Vaslo and others*. Kharkiv : PC Technology center, 2022. 172 p.

REFERENCES

1. Babeliuk, O. A., Badiuk, O. O. (2021). Avtorska postmodernistska ironiia v anhlomovnomu khudozhnomu teksti [Author's postmodern irony in English literary text]. *Lvivskiy filolohichnyi chasopys*, 9. S. 12–20 [in Ukrainian].
2. Biletska, O. O. (2016). Ironiia yak fenomen kultury (na prykladi brytanskoï literatury) [Irony as a phenomenon of culture]. *Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti*, 17, S. 25–34 [in Ukrainian].
3. Hrebenuk, A. A., Demchuk, T. H., Savytska, A. V., Striuk, N. V. (2019). Ironiia yak filosofsko-estetychne yavyshe sered inshykh movnykh zasobiv komichnoho. [Irony as philosophic and esthetic phenomenon among other means of comic]. *Typolohiia movnykh znachen u diakhronichnomu ta zistavnomu aspektakh*. Vypusk 38, S. 31–40 [in Ukrainian].
4. Kalyta, O. M. (2004). Ironiia yak svitohliadni pryntsyp i stylistychna katehoriia. [Irony as a worldview and stylistic category]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Hnatiuka. Serii: Movoznavstvo*. Vyp. 1 (11). Ternopil. S. 104–107 [in Ukrainian].
5. Kropyvko, I. V. (2020). Postmodernistska ironiia i smikh: spetsyfika i naukova retseptsiia. [Postmodern irony and laugh: specifics and scientific reception]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobel'ia. Serii: Filolohichni nauky*. 2 (20). S. 20–32. [in Ukrainian].
6. Lanchukovska, N. V. (2003). Prahmatychnyi aspekt intonatsii v realizatsii ironii v anhlomovnomu khudozhnomu teksti (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennia) : avtoref. dys... kand. filol. nauk : 10.02.04. Odeskyyi natsionalnyi un-t im. I. I. Mechnykova [in Ukrainian]
7. Matsko, L. I., Matsko, O. M. (2006). Rytoryka : navch. posib. 2-he vyd., [Retorics]. ster. K. : Vyshcha. shk. 311 s. [in Ukrainian].
8. Patsaraniuk, Yu. M. (2006). Sposoby realizatsii ironii u strukturi rechennia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01 [Ways of realization of irony in the structure of a sentence]. "Ukrainska mova". Chernivtsi [in Ukrainian].
9. Semkiv, R. (2000). Postmodernizm ta ironiia (typolohizatsiia netypovoho) [Postmodern irony]. *Slovo i chas*. № 6. S. 6–12. [in Ukrainian].
10. Babelyuk, O. (2022). Postirony in hysterical realism discourse. Culture. Discourse : monograph / R. Vaslo and others. Kharkiv : PC Technology center.
11. Collins, M. (2010). Post-irony is real, and so what?. *The Georgetown Voice*. March 4. URL: <https://georgetownvoice.com/2010/03/04/post-irony-is-real-and-so-what>
12. Hedinger, J. M. (2014). POST-IRONY. On art after irony. URL: https://www.academia.edu/10326743/POST_IRONY_On_art_after_irony
13. Leal, C. M. (2017). The Progression of Postmodern Irony: Jennifer Egan, David Foster Wallace and the Rise of Post-Postmodern Authenticity Harvard University Nov. Digital Access to Scholarship at Harvard. URL: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/37736743/LEAL-DOCUMENT-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
14. Pratchett, T. (a). "Hogfather". URL: <https://allnovel.net/hogfather-discworld-20/page-1.html>
15. Pratchett, T. (b). "Mort". URL: <https://allnovel.net/mort-discworld-4/page-1.html>
16. Pratchett, T. (c) "Reaper Man". URL: <https://www.allfreenovel.com/Page/Story/27219/page-1-of-Reaper-Man-Discworld-11-1/165>
17. Savchuk, R. (2022). In search of narrative identity: how writers construct their identity in narratives. Language. Culture. Discourse: monograph / R. Vaslo and others. Kharkiv : PC Technology center.

"DEATH" THROUGH THE PRISM OF POSTIRONY (ON THE MATERIAL OF THE TERRY PRATCHETT'S BOOK SERIES "DISC WORLD")

Dunieva Olena Ihorivna

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages

Polissya National University

7, Staryi bulvar Str., Zhytomyr, Ukraine

The article is devoted to the analysis of the linguistic means of postirony expression in the novels of the Terry Pratchett's book series "Discworld" using the example of a stereotypical image of Death. The author analyzes the definitions of irony from the point of view of classical stylistics and other disciplines, and also explores the views of scientists on irony as philosophical and aesthetic phenomenon. It is argued that the multifaceted nature of irony leads to the relevance of the linguopoetic studies of its verbalization in the postmodern texts of the non-comic genres. The author's style is

characterized by his ironic attitude to the world and his characters, while erasing the boundaries between a serious and ironic narration. In the article, the image of Death is considered at two levels – compositional and linguistic. The compositional level includes the study of the interweaving of the serious and mocking intentions of the author and the characters, Death's misunderstanding of the social norms and unsuccessful socialization, the skeptical attitude of Death to himself and his profession, the unconscious attitude of people to Death. At the linguistic level, the stylistic means of increasing the ambiguity, such as metaphor, oxymoron, euphemism, anaphora, inversion, gradation, parallel constructions were analyzed. It was found that linguistic tools improve the postirony created by T. Pratchett at the compositional level: plot and situation. In conclusions, the author interprets postirony as a linguistic expression of a special attitude towards reality in the author's idiosyncrasy and as a compositional technique that allows to transform the stereotypical image. A further study of postirony in Terry Pratchett's novels, as well as other modern representatives of postmodern literature, can be promising.

Key words: postmodernism, irony, postirony, idiosyncrasy, postmodern poetics, Terry Pratchett, compositional level of the text, linguistic means of verbalization of postirony.